Univerzitet Sinergija Bijeljina

Ustav
(donošenje, promjena, sadržaj i forma Ustava)

Predmetni nastavnik: doc. dr Dijana Savić Božić
e-mail: **dinabozic@gmail.com**
dsavicbozic@sinergija.edu.ba

Struktura teksta ustava

Prema svojoj strukturi i formi ustav može imati sve ili samo neke od slijedećih dijelova:

1. Preambula (uvodni dio)
2. Osnovna načela
3. Normativni dio (naznačajniji i najobimniji dio)
4. Amandmani (sa kojima se mijenja ili dopunjuje ustav)
5. Aneksi i dodaci ustavu

Tekst ustava, u tehničkom smislu, podjeljen je na djelove, odjeljke, glave i članove. Članovi mogu imati jedan ili više stavova, dok unutar nekih stavova tekst može biti podjeljen na tačke.

Ustav BiH sastoji se iz tri djela:

1. Preambula (sadrži principe i rješenja na kojima se temelji ustavno uređenje BiH).

(Promjene preambule su vršene čak dva puta.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine 2000. godine ispitivao odnos preambule Ustava Republike Srpske i preambule Ustava Bosne i Hercegovine, utvrđujući da je ona prva neustavna.**)**

2. Normativni dio i

3. Aneksi (Aneks I sadrži 15 međunarodnih sporazuma i konvencija o ljudskim pravima, Aneks II-Prelazne odredbe).

Pojam, svrha i sadržaj preambule

Preambula (na lat. “uvod”) ustava je tekst koji se nalazi na početku ustava i koji izlaže okolnosti, razloge, osnovne vrednosti i ciljeve donošenja ustava.

Svrha preambule je da ojača zajednički identitet i podstakne privrženost rađanja sopstvenoj državi.

Ustavi imaju preambule sa konkretnim sadržajem. Njihov sadržaj se odnosi na teme koje se mogu podjeliti u četiri tipične celine:

- ciljevi i vrijednosti,
- bog i religija,
- istorija i
- upućivanje ili pozivanje na druge akte.

Ciljevi i vrijednosti u preambulama

Najčešće se navode suverenitet, nezavisnost, teritorijalni integritet, demokratija, vladavina prava, pravda, sloboda, jednakost, ravnopravnost i ljudska prava.

Ali ima i naglašavanja posebnih vrijednosti: poštovanje starijih (Eritreja), život u harmoniji (Fidži, Liberija, Ukrajina), mirna promjena vlasti (Mađarska), mudrost (Irska), fer odnosi vlasti i opozicije (Senegal), sreća stanovništva (Tuvali)…

Religijska sadržina

Pozivanje na Boga ili drugi religijski sadržaji se često nalaze u preambuli ustava.

U većini ovakvih preambula taj tekst se sastoji od samo nekoliko reči (Ustav Švajcarske: „U ime Boga svemogućeg....“; Ustav Grčke: „U ime svetog i jednorodnog i nedjeljivog trojstva“).

Postoji i primjer preambula Ustava Irana, pa i sam ustavni tekst, koji je ceo u osnovi religijski.

Većina “religijskih” preambula danas se odnosi na islamsku vjeru.

Preambula ustava RS

«Poštujući volju svojih konstitutivnih naroda i građana da obrazuju i očuvaju Republiku Srpsku i da ustavno uređenje Republike utemelje na poštovanju ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti, nacionalnoj ravnopravnosti, demokratskim institucijama, vladavini prava, socijalnoj pravdi, pluralističkom društvu, garantovanju i zaštiti ljudskih sloboda i prava kao i prava manjinskih grupa u skladu sa međunarodnim standardima, zabrani diskriminacije i uvažavanju pravila tržišne ekonomije; u želji da obezbijedi mir, toleranciju i opšte blagostanje; u namjeri da doprinese razvoju prijateljskih odnosa među narodima i državama; izražavajući opredjeljenost Republike Srpske za potpuno poštovanje i dosljedno primjenjivanje Opšteg okvirnog sporazuma o miru za Bosnu i Hercegovinu, kojim se nedvosmisleno prihvata, potvrđuje i garantuje ustavnopravni položaj Republike Srpske, kao jednog od dva entiteta u sastavu Bosne i Hercegovine; Narodna skupština Republike Srpske donosi....»

Pravna priroda preambule

M. Jovičić je uopštio stavove o pravnoj prirodi preambule i na osnovu toga razvrstao preambule na:

-one sa vanpravnom namjenom, koje su korisne jer služe tumačenju ustava i

-one koje imaju pravnu prirodu i koje „liče“ na norme (na primjer, preambule francuskih ustava koje u sebe uključuju tekst Deklaracije o pravima čovjeka i građanina)

Normativni dio ustava

Normativni dio ustava je ustavna materija (*materia constituones*) bez obzira na to kako su članovi napisani i koliko ih je.

Unutrašnja struktura normativnog dijela ustava najjčešće sadrži: osnovna načela, prava i slobode, ekonomsko-socijalno uređenje, organizaciju državne vlasti, parlament, šefa države, vladu, pravosuđe, ustavnost i zakonitost i reviziju ustava.

Formalni ustav uvjek i nužno obuhvata one norme koje predstavljaju *ustavnu materiju*. To su, kako je rečeno:

- norme o organizaciji državne vlasti,
- norme o pravima i slobodama pojedinca
- revizione norme (norme o promjeni ustava)

Norme o organizaciji državne vlasti

Konkretnije, u ovaj dio ustava spadaju prije svega norme koje:

- uspostavljaju zakonodavne, izvršne i sudske organe i utvrđuju njihovu nadležnost,
- utvrđuju podjelu vlasti između centralnih (federalnih) i necentralnih vlasti (ukoliko se radi o složenim državama),
- određuju oblik vladavine,
- određenje nosioca suverene vlasti itd.

Norme o ljudskim pravima i slobodama

Norme o ljudskim pravima i slobodama štite pojedince od zadiranja državne vlasti u njihovu privatnu sferu (negativna prava), ali im takođe omogućavaju da aktivno djeluju na svojoj dobrobiti (da učestvuju u političkom životu, da se liječe, obrazuju, rade) - to su aktivna prava.

Prava i slobode se u ustavu najčešće grupišu prema vrstama: lična, politička, ekonomska, socijalna, kolektivna…

Revizione norme

Postupak ustavne revizije uvijek je predmet ustavnog regulisanja, jer se jedino tako može očuvati suprematija ustava.

Revizione norme moraju da odgovore na nekoliko pitanja:

1. Ko je nadležan da pokrene proceduru promjene?

2. Ko usvaja promjene ustava (zakonodavni organ, ustavotvorni organ ili narod na referendumu)?

3. Koja većina je potrebna?

4. Kakva je forma promjene (amandmani, ustavni zakon, novi ustav)

Revizioni sistemi

Revizioni sistemi se mogu podeliti u dvije grupe:

Prva grupa podrazumjeva neposredno učešće građana u postupku izmjene ustava (ustavotvorni referendum),

Drugu grupu čine oni ustavi koji revizioni postupak povjeravaju predstavničkom tjelu.

Ustavi koji pripadaju drugoj grupi djele se u više podgrupa:

1. Donošenje ili promjenu ustava vrši ustavotvorna skupština, posebno izabrana za tu svrhu,

2. Promjena ustava se povjerava redovnoj zakonodavnoj skupštini, ali po složenijem postupku od zakonodavnog

i

3. U složenim državama promjene ustava može da usvaja skupština koja nastane spajanjem oba svoja doma.

Postupak promjene Ustava Bosne i Hercegovine

Član X Ustava BiH, koji nosi naslov “Izmjene i dopune”, predviđa mogućnost i postupak izmjene ovog akta.

Ustav BiH, zbog procedure izmjena koja je složenija od zakonodavne, se ubraja u kategoriju krutih ustava.

Revizija ustava BiH

1. Odredbe o ljudskim pravima i slobodama ne mogu biti eliminisane ili umanjene promjenama ustava,
2. O promjeni ustava odlučuje Parlamentarna skupština BiH,
3. Promjene ustava moraju biti prihvaćene u oba doma Parlamentarne skupštine u istom tekstu,
4. Ustavne promjene će biti usvojene ukoliko za njih glasa 2/3 prisutnih poslanika u Predstavničkom domu i većina delegata Bošnjaka, delegata Hrvata i delegata Srba u Domu naroda.

Revizija ustava RS

U RS se ustav mjenja(o) amandmanskim putem.

Postupak mogu da pokrenu ustavom ovlašćeni predlagači: predsjednik, vlada ili 30 poslanika.

Skupština se izjašnjava o prijedlogu apsolutnom većinom.

Nacrt izrađuje Odbor za ustavna pitanja, a Skupština utvrđuje nacrt amandmana apsolutnom većinom.

Nakon javne rasprave Odbor priprema konačan prijedlog promjena (amandmana).

O prijedlogu za promjenu ustava odlučuje Skupština Republike Srpske 2/3 većinom, kao i većinom članova Vijeća naroda za svaki konstitutivni narod.

Revizija ustava Federacije BiH

U FBiH se ustav mijenja(o) amandmanskim putem

Postupak mogu da pokrenu:

- Predsjednik FBiH uz saglasnost potpredsjednika
- Vlada
- Većina zastupnika u Predstavničkom domu
- Većina delegata Bošnjaka, Hrvata i Srba u Domu naroda

Za promjenu ustava Federacije BiH potrebno je da glasa 2/3 poslanika u Predstavničkom domu i većina delegata Bošnjaka, Hrvata i Srba u Domu naroda.

Literatura

Ustavno pravo, Rajko Kuzmanović/Siniša Karan, Banja Luka 2015. godine

Ustav Bosne i Hercegovine

Ustav Republike Srpske

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine

Predmetni nastavnik: doc. dr Dijana Savić Božić
e-mail: dinabozic@gmail.com
dsavicbozic@sinergija.edu.ba